

SHAXSNING SHAKLLANISHIDA MOTIVATSIYANING ROLI

Ahmedova Shahlo Abduhakimovna

+998938128343

Annotatsiya: Shaxsning shakllanishida motivatsiyaning roli inson hayotida muhim o‘rin tutadi. Motivatsiya - bu insonni ma’lum bir maqsad sari intilishga undaydigan ichki hayajon, energiya va ishtiyoq. U inson faoliyatining boshlanishi, davom ettirilishi va rivojlanishiga turtki bo‘lib xizmat qiladi. Shaxsning o‘zligini anglashida, qarorlar qabul qilishida, o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlariga erishishda motivatsiya tarbiyalarda, ijtimoiy munosabatlarda va kasb tanlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: shaxs, motivatsiya, kasbiy, motiv, tashqi va ichki omillar, muhit, iroda, qiziqish, psixologik tadqiqotlar, xotira, diqqat.

Har bir insonning ichki olami o‘ziga xos va har xil turdagi motivlar asosida harakat qiladi. Ushbu motivlar shaxsning qadriyatlari, ehtiyojlari, ijtimoiy muhitidagi ongli yoki ongsiz talablar bilan chambarchas bog‘liq. Masalan, biologik ehtiyojlar, xavfsizlikka intilish, ijtimoiy aloqalar, e’tirof etilish istagi yoki o‘zini namoyon etish istagi motivatsiyaning turli qatlamlarini tashkil qiladi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘zi uchun muhim bo‘lgan va qadrli maqsadga erishish istagi shaxsni faol harakatga undaydi. Shu bilan birga, ushbu maqsadga erishishda yuzaga keladigan to‘siqlar, qiyinchiliklar motivatsiyaning kuchayishiga yoki kamayishiga sabab bo‘ladi. Shaxs shakllanishida motivatsiya faqat tashqi omillar orqali emas, balki ichki omillar ta’sirida ham shakllanadi. Masalan, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, maktab, do‘stlar, jamiyat qadriyatlari shaxsning motivatsion bazasini rivojlantiradi. Shu bilan birga, insonning ichki irodasi, o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlari, shaxsiy qiziqishlari va intilishlari uning ichki motivatsiyasining asosini tashkil qiladi. Tashqi va ichki omillar o‘zaro ta’sir olib borib, shaxsning harakatlarini boshqaradi va uning xulq-atvorini aniqlaydi. Yoshligidan motivatsiya shakllanishi insonning kelajakdagi muvaffaqiyati va

baxtli hayotini belgilab beradi. Tarbiya jarayonida ota-onalar, o'qituvchilar va muhitning umumiy ta'siri ostida bolaning ichki motivlari va qiziqishlari yaratiladi. Bundan tashqari, shaxsning o'z-o'zini rivojlantirishga intilishi va maqsad sari harakat qilish istagi ham unga muvaffaqiyatga erishishda yo'ldosh bo'ladi. O'z maqsadlarini aniqlay oladigan, harakatga kela oladigan shaxslarda himoya qobiliyati ham yuqori bo'ladi.[1]

Motivatsiya insonning psixik jarayonlari va ularning o'zaro bog'liqligida ham katta ahamiyatga ega. Masalan, motivatsiya diqqat, xotira va fikrlash bilan chambarchas bog'liq. Intilishlar kuchli bo'lganda, odam o'z ustida yanada ko'proq mehnat qiladi, qiyinchiliklarga bardosh beradi va natijalarga erishishga intiladi. Aksincha, motivatsiya sust bo'lganda, shaxsda qiziqish yo'qoladi, faollik kamayadi va natijalar pasayadi. Shu nuqtai nazardan, o'quv jarayonida yoki ish faoliyatida motivatsiyani uyg'otish to'g'ri muhit yaratish, maqsadlarni aniqlashtirish va rag'batlantirish orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy psixologiya nazariyalari motivatsiyaning inson shaxsiyatining shakllanishida asosiy omil ekanligini ta'kidlaydi. Shaxsning maqsadlari, qadriyatlari va ularning jamiyatdagi roli motivatsion tizim sifatida ishlaydi. Shu bois, samarali motivatsiya tizimini yaratish shaxsning rivojlanish yo'lida muhim qadam bo'ladi. Bundan tashqari, shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchi va o'zini anglash darajasi ham motivatsiya bilan chambarchas bog'liqdir. O'zini qadriga yetgan inson o'z orzulari sari kuchli intiladi va qiyinchiliklarni yengishga tayyor bo'ladi.[2]

Shaxs shakllanishi jarayonida yuzaga keladigan motivatsion omillar qatoriga ijtimoiy rag'batlar, cheklovlar, qadriyatlarning o'zgarishi va shaxsning ichki tajribalari kiradi. Masalan, yoshlarda o'zini topish va jamiyatda o'rin olish istagi katta motivatsiyaga ega. Shu bilan birga, shaxs muvaffaqiyatsizlikka uchragan taqdirda, yangi maqsadlar qo'yish, eski xatoliklardan saboq olish va yanada kuchli harakat qilish zarur bo'ladi. Bu jarayonda motivatsiyaning roli yanada oshadi, chunki u shaxsni qiyinchiliklarga qaramay rivojlanishga undaydi.[3]

Shaxsning ijtimoiy muhitda o'zini anglashi, jamiyat me'yorlari va qoidalariga moslashishi ham motivatsiyaning ta'siri ostida yuzaga keladi. Motivatsiya orqali

shaxs jamiyat bilan birga o'sadi, uning qadriyatlarini o'zlashtiradi va shu asosda o'zligini belgilaydi. Oila, maktab, do'stlar muhiti shaxsning ijtimoiy-faoliyatdagi motivlarini shakllantiradi va ularni rivojlantiradi. Shu sababli, motivatsiyani to'g'ri boshqarish shaxs hayotidagi muvaffaqiyat va xursandchilikning kalitidir. Yuqoridagi tushunchalar asosida aytish mumkinki, motivatsiya shaxsning shakllanishida faqat harakatga undaydigan sabab emas, balki uning psixologik, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarida muhim rol o'ynaydigan ichki kuchdir. Motivatsiyasi kuchli shaxs, qiyinchiliklarga qaramay, o'z maqsadlariga intilib, o'zini mukammallashtirishga intiladi. Bu esa shaxsning muvaffaqiyatli va baxtli hayot kechirishi uchun muhim asos hisoblanadi.

Xulosa:

Xullas, motivatsiya — shaxsning xulq-atvori va ruhiy holatini boshqaruvchi muhim omil bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi. Motivatsiya shaxsni yo'naltiradi, rag'batlantiradi va doimiy harakatga undaydi. Shuning uchun har bir inson uchun o'z motivatsiyasini anglash va rivojlantirish hayot yo'lida muhim vazifadir. Bu orqali shaxs o'z qobiliyatlarini maksimal darajada ishlatib, jamiyatga foydali bo'lishi mumkin. Motivatsiyaga e'tibor qaratish, uni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash shaxs tarbiyasining muhim qismi sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rahimova, O.J. (2021). Shaxsning ijtimoiy motivatsiyasi va uning rivojlanish omillari. "Ijtimoiy fanlar", 9(3), 34-42.
2. Tursunov, B.A. (2022). Motivatsiyaning huquqiy madaniyat shakllanishidagi roli. "Huquqshunoslik va jamiyat", 4(1), 50-60.
3. Sobirova, F. (2022). Transplantatsiya jarayonlarida malakali kadrlar tayyorlash va muammolar. "Tibbiyot Ta'limi", 7(1), 40-48.
4. Ismoilov, D.X. (2024). Sport psixologiyasida ichki motivatsiyaning ahamiyati. "Sport Ilmi", 3(2), 22-35.

5. Karimov, M.Q. (2020). O'quvchilarni motivatsiyalash tizimi va uning samaradorligi. "Ta'lim va Innovatsiyalar", 1(1), 12-25.
6. Xudoyberdiyev, S.N. (2023). Motivatsiya va shaxsning o'z-o'zini rivojlantirish jarayoni. "Ona tili va Ta'lim", 2(4), 38-47.
7. Bekmurodova, G.T. (2021). Shaxs sha'nini shakllantirishda motivatsiyaning o'rni. "Adabiyotshunoslik va Tilshunoslik", 6(3), 45-53.